

Hedef gelişmiş saygın adil ve çevreci bir Türkiye

Sayın İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanım, değerli katılımcılar, değerli basın mensupları,

TÜSİAD Yönetim Kurulu adına hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum...

Tarihi zamanlardan geçiyoruz. İkinci Yüzyılın İktisat Kongresi de bu dönemin bir tanıklığı. Bu kongreye konuşmacı olarak katılmaktan onur duyuyorum. Beni kongreye davet eden yetkililere, İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı Sayın Tunç Soyer'in şahsında teşekkürlerimi ifade ederek konuşmama başlamak isterim.

Bugün, bundan 100 yıl önce İzmir'de toplanmış olan İktisat Kongresi'nin anlam ve önemini anmadan konuşmak mümkün değil. Çünkü aynen o dönemi, o toplantıyı hatırlatan bir ana tanıklık ettiğimiz duygusunu taşıyoruz.

Bildiğiniz gibi İktisat Kongresi, Lozan Antlaşması'nın kesintiye uğradığı ve cumhuriyetin henüz ilan edilmediği bir tarihte yapılmıştı. Mustafa Kemal Atatürk, kongreyi açış konuşmasında "başarılı olmak için çok çalışmak gerektiğini bilmeliyiz. İktisadiyat, İktisadiyat diyoruz; fakat arkadaşlar, iktisadiyat demek, her şey demektir. Yaşamak için, mutlu olmak için, insan varlığı için ne gerekse bunların tamamı demektir. Ziraat demektir, ticaret demektir, emek demektir, her şey demektir. Bütün bu konularda şimdi memleket ve milletimizin ne halde olduğunu sizler çok güzel bilirsiniz. Nitelendirmek istemeyeceğim" der ve ardından iktisat programının temel başlıklarını özetler. Farklı sınıf ve kesimlerden 1135 temsilcinin katılımı ile yapılan toplantı, kurulacak olan devletin ekonomik yol haritasını yani Misak-ı İktisadî Esaslarını belirler.

O gün olduğu gibi bugün de önümüzde yeni bir dönem var; cumhuriyetimizin ikinci yüzyılı başlıyor ve kongrenin son oturumunda bu yeni dönemde izlenmesi önerilen politikalara yer verilecek. Ben de bu konuşmamda önümüzdeki dönem için hedeflediğimiz Türkiye'yi ve bu hedefe ulaşmak için benimsememiz gereken politikalara ilişkin görüşlerimi paylaşmak istiyorum.

Değerli dinleyiciler,

Kongrenin düzenleyicileri, kongrenin başlığını çok isabetli biçimde geleceğin Türkiye'sini inşa ediyoruz olarak koymuşlar. Yüzcü yılı geride bırakırken yüzyıllık performansla baktığımızda bardağın dolu kısmı kadar boş kısmı da gözümüze çarpıyor. Bu nedenle ikinci yüzyılda da hala temel hedefimiz kalkınma. Bundan 100 yıl önceki İktisat Kongresinde Atatürk'ün dediği gibi siyasetin ve ekonominin temel hedefi milleti zengin, rahat ve mutlu etmek olmaya devam ediyor. Ancak 2023 yılının dünyası kalkınmayı daha geniş bir çerçeveye oturtmamızı da zorunlu kılıyor. Bugün milletimizin rahat ve mutlu olmasının yolu kalkınma ile beraber toplumsal ve ekonomik adaleti sağlamaktan, uluslararası toplumun saygın bir üyesi olmaktan ve insanlığın tüm mirasını tehdit altında bırakan ekolojik yıkım ve küresel ısınmaya karşı mücadele etmekten geçiyor.

TÜSİAD'ın 50. Yılı için hazırlamış olduğumuz Yeni Bir Anlayışla Geleceği İnşa başlıklı raporumuzda hayalimizdeki Türkiye'yi gelişmiş, saygın, adil ve çevreci olarak tanımlamış ve bu Türkiye'yi nasıl inşa edeceğimiz sorusuna cevap aramıştık. Geleceğin Türkiye'sine insani gelişme ve yetkinleşmeyi sağlayarak, bilime, teknolojiye ve inovasyona yatırım yaparak ve siyasal ekonomik ve toplumsal ilerlemeyi mümkün kılacak kurumları ve kuralları içeren bir yönetim modelini benimseyerek ulaşabileceğimizi ileri sürmüştük.

Çünkü artık günümüzde kalkınmanın esas sürükleyicisi ne yer altı kaynakları ne de yer üstüne betondan inşa edilen yapılar. Beton yapıların, hele ki bilim esas alınmamışsa, kurallara riayet edilmemişse, kurumlar tanımlanmış görevlerini layıkıyla yapmamışlarsa, nasıl da bir anda yok olabildiklerini, bir daha asla unutamayacağımız bir dersle öğrenmiş olduk. Gelişmişliği, kalkınmayı, ancak yetkin insanların, bilimsel aklın, iyi düzenlenmiş ve herkesin uyduğu kuralların ve etkin çalışan kurumların üzerine inşa etmemiz gerektiğini çok iyi anladık.

Bu noktada, hepimizi çok derinden sarsan depremlerin yaratmış olduğu insani yıkımı hala çok derinden hissettiğimizi ve daha ilk günden itibaren tüm üyelerimizle depremin yaralarını sarmak için başlatmış olduğumuz seferberliğe devam ettiğimizi belirtmek isterim. Bu süreçten çıkarmış olduğumuz dersleri, geleceğin Türkiye'sini inşa ederken iyi kullanmak zorundayız. Çünkü bunların karşısında çok acı ve büyük bedeller ödedik. Bir daha benzeri bir facianın böylesi bir yıkımla yaşanmasına olanak vermemeliyiz. Kendisi bir doğa olayı olan depremin kurum ve kuralların iyi işlememesi nedeniyle bir afete dönüşmesini engellemek elimizde. Bunun için şimdiden var gücümüzle insana, bilime ve kurumlara odaklanmalıyız.

Değerli dinleyiciler,

Yeni Bir Anlayışla Geleceği İnşa başlıklı raporumuzda insanımızın, kalkınmanın hem öznesi hem de hedefi olduğunu vurgulamıştık. Bu, aksini ileri sürmenin mümkün olmayacağı kadar doğal ve bir o kadar da basit bir önerme. Ama bugüne, yaşanan deprem felaketinin yarattığı ve aslında önlenbilir olan büyük yıkıma bakınca, sadece bu son faciada değil, daha önceki depremlerde de, maden kazalarında da, işyeri kazalarında da hayatını kaybeden ve sakat kalan vatandaşlarımızı düşününce, insanı gerçekten merkeze koyan bir kalkınma anlayışı hayata geçti mi diye sorgulamadan edemiyorum. Bana kalırsa geleceğin Türkiye'sinin en önemli özelliği, rant değil, insan merkezli kalkınma olmalı. Bu konuda toplum olarak bir ortak anlayışa varmamız gerektiği inancındayım. Zaten ekonomik kalkınmanın esas amacı, insanların refah ve mutluluğunu yükseltmek olmalı.

Kalkınmayı hızlandırmak için öncelikle sağlıklı bir büyüme ortamına ihtiyacımız var.

Sağlıklı bir büyüme süreci ile %60 bandına yakın olan enflasyon oranının kalıcı olarak %5 seviyesinin altına gerilemesini ve işsizlik oranının gelişmiş ülkelerde olduğu gibi %5'ler seviyesine inmesini sağlamalıyız. Sağlıklı bir büyüme ortamının da ilk şartı makroekonomik istikrar. Makroekonomik istikrara ise fiyat istikrarına bağlıdır. Merkez bankalarının temel amacı da fiyat istikrarını sağlamaktır. Bu açıdan merkez bankasının kurumsal bağımsızlığı, makroekonomik istikrar açısından azami öneme sahiptir. Makroekonomik istikrar üretimin ve yatırımların sürdürülebilir biçimde artmaya başlaması için gerek şart olsa da aslında yeter şart değildir. Ve özellikle yirmi birinci yüzyılın ikinci çeyreğine doğru ilerlediğimiz bu dönemde, teknolojideki gelişmeleri dikkate aldığımızda, meselemiz sadece üretim yapmak da değil, ileri teknoloji ürün ve hizmetlere yönelmek ve daha fazla katma değer üretmektir.

Aksi halde global trendleri kaçıırız. Çünkü dünya ticaretinde yüksek teknoloji ürün ve hizmetlerin payı artarken düşük ücret, düşük beceri, düşük teknoloji ile üretilenlerin payı azalıyor. Türkiye'nin ise yüksek teknoloji ürün ihracatının payı 2013'ten bu yana %3 seviyelerini aşamıyor. Bu nedenle tarımdan sanayiye inşaattan hizmetlere tüm sektörleri ilgilendiren bu dönüşüm için eğitimden bilim ve teknolojiye,

İstihdamdan altyapıya, iş ve yatırım ortamından hukuki zemine bir dizi alanda çok sayıda reform yapılmasına ihtiyaç var. Bu reformlarla finansmana erişimi, kayıtlı çalışmayı, verimlilik artışını, adil rekabet koşullarının iyileştirilmesini, piyasa engellerinin kaldırılmasını, ihtiyaç duyulan nitelikli işgücünün geliştirilmesini teşvik etmemiz gerekiyor.

Herkes için kaliteli eğitim ileri teknoloji ürün ve hizmetlere yönelmek ve Türkiye'yi dijital dönüşüme hazır hale getirmek açısından olduğu kadar kapsayıcı büyüme ve toplumsal adaletin sağlanması açısından da en önemli unsurlarından biri. Eğitim sistemimiz, tüm çocuklarımıza, gençlerimize 21. yüzyılda gereken becerileri kazandırabilmeli. Ezberciliğe değil; özgür, eleştirel ve yaratıcı düşünceye ihtiyacımız var. Dünyadaki gelişmeleri takip eden, dijital, teknik ve sosyal becerilerle donatılmış, yabancı dillere hakim bir genç kuşak yetiştirmeliyiz.

İnsan merkezli kalkınma mutlaka beraberinde toplumsal adaletin iyileştirilmesini gerektirir. Ciddi maddi yoksunluk oranının %27 olması ve gelir dağılımı eşitsizliği ölçütü Gini katsayısının 0,40 olması, geleceğin Türkiye'sini kurarken mutlaka kısa sürede yoksulluğun azaltılmasını ve gelir dağılımının iyileştirilmesini hedeflememiz gerektiğini gösteriyor. Bu verilerin 2000 yılı gelirleri üzerinden yapılan değerlendirmelere göre hesaplandığını ve 2021 yılında %85'lere çıkmış olan enflasyonun yoksulluk ve gelir dağılımı üzerinde yaratmış olabileceği olumsuzlukları dikkate aldığımızda, yoksulluğun azaltılmasının ve gelir dağılımının iyileştirilmesinin ne kadar öncelikli olduğu daha net görülür. Nitekim, toplam işgücü ödemelerinin GSYH içinde 2019'da %31 olan payının 2022 yılında %24'e gerilemiş olması da bu bozulmanın bir yansıması.

Geleceğin Türkiye'si için insan merkezli kalkınma deyince bölgesel gelir dağılımının iyileştirilmesi ve bölgesel kalkınmışlık makasının kapatılması gerekliliğini de vurgulamadan olmaz. Bölgesel kalkınmadaki diğer eşitsizliklerin yanı sıra gelir farklılıkları da zaman içinde derinleşti. İstanbul'da en yüksek gelirli %10'luk diliminin ortalama geliri ile Şanlıurfa ve Diyarbakır'daki en düşük gelirli %10'luk diliminin ortalama gelir farkı 2014 yılında 27 kattan 2021 yılında 37 kata çıktı. Milletimizi zengin, rahat ve mutlu ettirmek ve toplumsal adaleti ve huzuru sağlamak için bu farkın mutlaka ve kısa süre içinde kapatılması gerektiğini söylememe bilmem gerek var mı?

Değerli dinleyiciler,

İnsan merkezli kalkınma ve toplumsal adalet cinsiyet eşitsizliği ile mücadeleyi de gerektirir.

TÜSİAD olarak uzun yıllardır toplumsal cinsiyet eşitliği alanında çalışmalar yürütmekteyiz. Çünkü bir ülkenin demokrasi ve kalkınma düzeyinin kadınların ve erkeklerin ekonomik yaşama, karar alma mekanizmalarına, siyasete ve toplumsal hayata eşit katılımı olmadan sağlanamayacağına inanıyoruz. 20 Mart Pazartesi günü de "Cumhuriyetin Hedeflerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ile Ulaşmak" başlıklı bir konferansı İstanbul'da düzenleyeceğiz.

Tüm ülkelerde her türlü krizden genelde yoksul kesimler daha fazla etkilenir. Ama biliyoruz ki savaşlar, krizler ve afetler kadınları erkeklere göre daha olumsuz etkiler. Son covid pandemisinde olduğu gibi bu depremde de en çok yoksul kadınlar etkilendi.

Verilere baktığımızda, toplumsal cinsiyet eşitliğinde ciddi uçurumlar olduğunu görüyoruz.

Adaletsizliklerin başlangıç noktası ise eğitim. Eğitimde fırsat eşitliği sağlanamazsa, bu etki yaşamın diğer alanlarına uzuyor. Eğitime erişimde kadınlar aleyhine olan fark, kadınların ekonomik, sosyal ve siyasi hayata katılımını sınırlıyor, bu da yoksulluk ve gelir adaletsizliği sorunlarını besliyor.

Türkiye’de kadın hakları dendiğinde akla gelen başlıklardan birisi de kadın cinayetleri. Türkiye İstanbul Sözleşmesinden Mart 2021’de ayrılmıştı. İstanbul Sözleşmesine en kısa sürede dönmeyi diliyoruz.

Kadın –erkek eşitsizliğinin giderilememesinin bir nedeni de siyasette kadın temsiline çok düşük olması. Türkiye’de kadınlar seçme seçilme hakkını birçok gelişmiş ülkeden önce almış olsa da, günümüzde kadınların mecliste temsil oranı dünya ortalamasının çok altında seyrediyor. Bu noktada iki ay sonra yapılacak seçimlerde tüm siyasi partileri kadın temsiline artırmak üzere seçmen listelerinde kadınlara seçilecek pozisyonlarda yer vermeye davet ediyorum.

Değerli dinleyiciler,

Kalkınma yaklaşımında insanı merkeze almak aynı zamanda ekolojik sistemi korumayı da merkeze almak anlamına geliyor. Çünkü çevrenin tahrip olması pahasına, küresel ısınmayı dikkate almayan bir kalkınma ne sürdürülebilir ne de arzulanır olur.

Bilim insanları, nasıl ki Kahramanmaraş depremleri konusunda çok uzun zamandan beri uyarı yapmışlarsa uzun süredir iklim değişikliğinin sonuçları ve nasıl önlenmesi gerektiği konusunda da uyarı yapıyorlar. Bilimin sesine, geç olmadan kulak vermeliyiz.

İklim değişikliğinin depremden farkı bir anda olmaması, zaman içinde gelişmesi. Nitekim, iklim değişikliği, küresel olarak sıcaklık dalgaları, kuraklıklar, orman yangınları, seller, kasırgalar ve siklonlar gibi aşırı hava olaylarının sıklığı ve yoğunluğunun artmasıyla çoktan beri kendisini göstermeye başladı. Türkiye’nin de içinde bulunduğu Akdeniz Bölgesi iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek bölgeler arasında yer alıyor. Nitekim Türkiye’de ortalama sıcaklıklar da aşırı iklim olaylarının sayısı da hızla artıyor. Bu çerçevede net-sıfır emisyon hedefi doğrultusunda “yeşil ekonomi yol haritası”nı bir an önce belirlemeliyiz.

Değerli dinleyiciler,

Gelecekte nasıl bir Türkiye hayal ediyoruz diye sorduğumuzda

- ekonomik istikrarı sağlamış, yatırım ortamını öngörülebilir kılmış, enflasyon sorununu geride bırakmış, makro ekonomik dengeleri güçlü, iyi iş imkanları yaratan, refah düzeyi yüksek bir Türkiye’nin, aynı anda,
- gelir adaletinin tesis edildiği, bölgesel farklılıkların giderildiği, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığı, dil, din, mezhep, ırk, köken ayrımı olmadan herkesin eşit ve özgür yaşadığı, kalkınma sürecinde kimsenin geride bırakılmadığı adil bir toplumsal yapıya sahip olmasını,

- ekosistemin dengesinin gözetildiği, karbon nötr kalkınmanın başarıldığı, yeşil bir vatani gelecek kuşaklara miras bırakabilmesini,
- diplomasi ve iş birliğiyle rol model olan, AB entegrasyonu başta olmak üzere Batı dünyası ile ilişkilerini güçlendiren, uluslararası hukuka ve sözleşmelere bağlı, uluslararası devlet sisteminin saygın bir üyesi

olması gerektiğini söylüyoruz.

Geleceğin Türkiye'sini nasıl inşa edeceğimiz sorusuna ise öncelikle insanı merkeze koyarak diye cevap veriyoruz.

- İnsana yatırım yaparak, tüm vatandaşlarımız için insani gelişme ve yetkinleşmeyi hedeflemeliyiz.
- Bilim, teknoloji ve inovasyonu esas almalı, tüm süreçlerde bilimsel aklı hakim kılmalıyız.
- Ve yönetim sistemimizi siyasal, ekonomik ve toplumsal kurum ve kuralların yetkinleşmesi üzerine kurmalıyız.

Değerli dinleyiciler,

Geleceği inşa etmekte kurum ve kuralların önemi konusunu, yaklaşan seçimleri de dikkate alarak biraz daha açmak istiyorum.

Yönetişim sistemimizde hukukun üstünlüğünü, demokrasiyi, bir arada yaşamayı ve birlikte gelişmeyi ve eşit vatandaşlığı nasıl sağlayacağımızın kurum ve kurallarını oluşturmalıyız.

Toplumun tüm farklı kesimlerinin ekonomik ve siyasi sürece etkin ve adil bir şekilde dahil olabilmeleri için cumhuriyet değerleri ile demokratik değerleri mutlaka birlikte güçlendirmemiz gerekiyor.

Cumhuriyet toplumun tüm vatandaşlarının eşit katılımı üzerine kuruludur. Arzu ettiğimiz barış, huzur, istikrar ve refah toplumu ancak demokratik ölçüler içinde her kesimin temsil edilebildiği bir meclis ile mümkün olur. Demokrasilerin layığıyla çalışabilmesi vatandaşların oy vermesine bağlı. Seçimlere katılımın yükselmesi seçim sonuçları açısından değil esas olarak katılımcı demokrasi, temsilde adalet ve yönetim kalitesi açısından önemli.

Türkiye, coğrafya ve nüfus olarak büyük, bölgesel, etnik, ekonomik, sosyal, kültürel açılarından farklılıklar sergileyen bir ülke... Haliyle demokratik uzlaşma mekanizmasına ihtiyaç duyan bir ülke. Bu nedenle aslanan, en ağır sorunları bile meşru zeminde tartışarak çözüm üretebilmektir. Bu bilinçle hareket etmeliyiz.

Hukukun üstünlüğünü ve yargı bağımsızlığını sağlamalı, denge ve denetleme mekanizmalarını çalıştırmalı, çoğunlukçuluğu değil çoğulculuğu esas almalı, ifade özgürlüğünü tam olarak tesis etmeli, kamuda hesapverebilirliği yerleştirmeli, atamalarda liyakatı esas kılmalı, özerk kurumların bağımsızlığını güvence altına almalıyız.

Bunları sağladığımızda Türkiye'nin potansiyelinin bizi ikinci yüzyılımızda bambaşka bir yere taşıyacağına inanıyorum.

Her şeyden önce, Avrupa'ya olan yakınlığı, jeopolitik konumu, imalat sanayinin Doğu Avrupa ülkelerine kıyasla çok daha gelişmiş olması, güçlü bir bankacılık sistemi ülkemizin bölgede bir üretim merkezi haline gelmesi için çok büyük potansiyeli olduğunu gösteriyor. Bu potansiyel son yıllarda küresel tedarik zincirlerinin yakın coğrafyalara kaymasıyla daha da güçlendi. Lojistik maliyetlerinin artması, önce COVID-19 ve ardından Rusya'nın Ukrayna'nı işgali sonrasında yaşanan arz şokları ve jeopolitik riskler Türkiye için yeni bir fırsat penceresi açıyor. Avrupa ile ilişkilerin yeniden pozitif bir hatta oturması bu fırsat penceresinden yararlanmamızı sağlayacak.

Türkiye ikinci yüzyılına işte böyle güçlü bir potansiyelle giriyor. Elele vererek bu potansiyeli hayata geçirebileceğimize ve çok daha güzel bir gelecek kurabileceğimize dair olanca inancımınla sözlerime son veriyorum.

İkinci yüzyılımızda hepimizin kardeşçe yaşayacağı, geleceğin güzel Türkiye'sini hep beraber inşa etme temennisiyle beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyor; kongrenin çok başarılı geçmesini diliyorum.